

Nr. 12
An. VIII
1884.

Gherla
15/27
Jun.

AMICULU FAMILEI

Apare in 1/13 si 15/27 a luni. — Pretiulu pre unu anu e 4 fl., $\frac{1}{2}$ anu 2 fl.
pentru Romani a pre anu 10 franci — lei noi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din fericirile miciloru copilasi.

— In visuri dulci. —

DOMNITIA ELENA, fiică a lui Stefanu celu Mare

Stefanu celu Mare, domnitoriulu Moldovei (1456—1504^{2/7}), avusè trei soții, dintre cari numai cea din urma a fostu romanca. Ea a fostu fiică domnitoriului muntenescu, Radu, care traindu in doi ani că prinsoanera in Suceav'a sciu farmecă intru-atât'a anim'a eroului veduvitu din Suceav'a, încātu Stefanu celu Mare cu tóta ur'a, ce o nutriă cătra parintele ei, se induplecă a-o luă de soția. — La o invasia in munteni'a prinsesè Stefanu celu Mare tóta curtea lui Radu, si-o transportă că prinsoaniera la Suceav'a, metropoli'a Moldovei. — Inimicitiiile se aplanaua in curându intre Stefanu celu Mare si Radu, dara Stefanu nu lasă acasa pe prinsoanera s'a frumosa si juna, pre Mari'a, ci o luă de consorta a s'a. — Cu ast'a traia elu dillele cele mai lungi ale vietiei s'ale si dusmaniile noua escate intre tatalu ei si Stefanu n'au fostu in stare de-a conturbă fericirea vietiei loru conjugale.

Cosort'a a dou'a a lui Stefanu celu Mare a fostu princes'a Mari'a Mangop din famili'a Comnea din Crim¹), cu care se insurasè Stefanu celu Mare la an. 1469. — Comnenii a fostu domnitori in Trapezunt, de unde s'au refugiatu ei, la ocuparea tierii de cătra Turci, in Crim. Cu ast'a traise Stefanu celu Mare preste cinci ani.

Consort'a antăiu a lui Stefanu celu Mare a fostu princes'a Eudochi'a din dinasti'a Olelcovici din Kiew, cu care se insură Stefanu in 5 Julie 1463, intr'alu sietele anu alu domnirii s'ale.²) Fratele mai mare alu Eudochiei, Simion, domniă in Kiew si eră vasalu poloniloru; elu murisè la 1471 si î-i urmă fratele lui mai micu, Michailu, pre carele lu decapitā la an. 1481. regele Polonu Katimir din caus'a unei revolte inscenate contra Poloniei.³) Acestui'a i urmă in domnia fratele lui, Alesandru care luă de soția pre fiică tiarului de la Moscva, Iwan III. Vasilevici. Sor'a Eudochiei se chiamă Teodora, ea aveă mare influentia in afacerile esterne ale Litvaniei. — Cu Eudochi'a traia Stefanu celu Mare numai trei ani si patru luni, că-ci bolnavindu-se ea greu in 24 noyembre 1466 murī, lasandu doi copii mici, pre Elen'a, nascuta la 1465, si pre Alesandru.

De Elen'a nu pomenesce, — afara de domnulu Mihailu Cogalniceanu in „*Archiv'a Romanesca*“ t. I. nr. 121, dlu Hajdāu in „*Column'a lui Traianu*“ a. 1869 si T-Codrescu in „*Uricar*“ t. III, — nici unu istoricu s'eu cronicariu romanu; — de esistintia ei audimū tocmai din istoriele ruse, si mai alesu din Karamzin: „*Istoria Rusiei*“ (rusesce) t. II. f. 309—320 etc. Si cu tôte aces-tea esista, dupa Hajdau, portretulu ei că copila de 14 15 ani intr'o beserica romāna.⁴)

Prin Eudochi'a intră Stefanu celu Mare in relatii intime cu despotii din nordulu Europei, cu dinasti'a Olelcovici, cu regele Poloniei si cu tiarulu din Moscva. Relatiile aces-tea lu departara inse de la curtea ungara, de Munteni'a si de Turci, la cari intrigău fii si nepotieii domnitoriloru deposiedati de-inaintea lui Stefanu celu Mare, spre a fi asiedati in scaunulu Moldovei in loculu lui Stefanu celu Mare. — Domnitoriulu Valachiei, supusu fidelu ce eră elu alu Turciloru, intrigă că protectoru alu pretenditorulu Moldoveni pe la Turci si i agitā contra lui Stefanu celu Mare. Domnitoriulu aces'ta provocasè prin intrigele sale cele mai grozave invasi ale Turciloru in Moldov'a, prin cari se sleiră poterile tierii si cari adusera apoi supunerea lui Bogdanu Vod'a la Sultanulu Turcescu. Supusu alu Turciloru eră si hanulu Tatariloru care dupa porunc'a domnului seu nelinisceă Moldov'a din resaritu. Regele ungurescu Mateiu Corvinu pierdū prin referintiele aces-tea ale lui Stefanu celu Mare ori-ce iariurintia asup'r'a Moldovei, care stă sub senioratulu ungurescu dia vechime. Antăiu se plānsè elu intr'o epistola la regele Polonu, dar' vediendu că e fără de nici unu folosu, intră in Moldov'a cu o armata mare, ducându cu sine pe unu Petru si Berindeiu, de ai pune pe tronulu Moldovei. Stefanu celu Mare nimicū prin batali'a de la tērgulu Baia si cea de la Racov'a ori-ce incercare de supunere din partea Unguriloru si Turciloru. In cercular'a s'a din 25 Ianuarie 1475, cătra toti principii crestini, ce e pastrata in bibliotec'a Ambrosiana din Milano in cuti'a „sezione storica-militare-guerre-Turchia“ — orig. slavoa. si e publicata de domnulu C. Esarca in „*Column'a lui Traianu*“ din an. 1876 f. 420—422, anuntia Stefanu celu Mare victori'a repurtata asup'r'a lui Solimanu-pasia, atribuindu-o gratiei spadei lui si lui Ddieu, si cerēdu ajutoriulu loru contra unei noue invasi turcesci, că-ci „Moldov'a este pōta crestinitatii.“ („Et nui cum la defensione de la man cum la spada, et con lo adiuto de meser dominedio la havemo superchiati et cum li pedi zappadi, et le nostre spade se anno pasudo de loro;“ de poquesto lo infidele Turco questa cosa odendo, ci vole reparare con la suo testa et con lo suo ponsero del mese di magio sopra di noj volendo havere questa porta della cristianità la quale è nel nostro regno, della qual cosa Idio l'ā guardata.“) In beserica S. Niculaiu din Jasi gasimu pre Stefanu celu Mare zugravitu in māna cu o sabia gōla lasata in josu.¹) Renumele lui Stefanu celu Mare că soldatu se latise in tōta lumea. Cu unu aru inainte, la an. 1474, adusè ambasadorulu Persanu Isak-beg o scrisōre a siachului Persiei Uzun-Hasan cătra Stefanu celu Mare (se pastrēza in bibliotec'a Marciana din Veneti'a) in care î-i anuntia victori'a reportata asup'r'a Turciloru, si-lu rōga se intervina

¹) Broricovus, Tartariae descriptio, Coloniae 1595. p. 7.

²) Grig. Urechia, Letopis. t. I. p. 118.

³) Kranz, Wandalia, Francofurti 1580. f. 304.

⁴) Column'a lui Traianu, 1869. f. 326.

¹) Gr. Musceleanu, Monum. strab. d. Rom. Bucur. 1873 f. 47

pe la domnitorii Europei in cauză a unei mișcări generale contră Turciloru.¹⁾

In ast'felu de impregiurari se gandi Stefanu celu Mare a-si intari legatură s'a cu potentatiu din Nordu si mai alesu cu tiarulu dela Moscva, care eră de acea-si religia, că si Stefanu celu Mare. — Elen'a copil'a lui de-antăiu ajunsē atunci vērst'a maritagiului. Stefanu celu Mare se adresă la an. 1479. catra cumnatulu seu Michailu Olelcovici, principele de la Kiew, că „roga pe tiarin'a, mum'a tiarului (din Moscva,) că se indemne pre fiulu seu a se incuscri cu mine.“²⁾ — Principele Michailu propune cererea si tiarulu o aprōba. Cum 'su de regula cuscreniale in afacerea asta delicata escelă matusi'a Elenei si sor'a lui Michailu, Teodor'a. — Nesosindu iute ambasada romana la Moscva, scrise ea, — dupa unu documentu publicatu in Karamzin, Ist. Rus. t. 6. p. 278, — cu neastemperu lui Stefanu celu Mare: — „acum pretrece in Crim unu solu alu Tiarului; tramite unu ambasador alu teu, că se se intelnēsa cu dēnsulu si se-lu intovarāsiēsa pāna la Moscva. Se vede, că-ci de amendoue partile se puneau mari conditii, că abia dupa unu restēmpu de doi ani sosi la indemnulu mumei tiarului la anulu 1482. in Suceava ambasadorele Michaelu Plesceev cu o suita marētia, spre a peti pe princesa Elen'a. — Princes'a Elen'a se logodi in curtea splendida din Suceava cu o pompa neaudita, sevērsindu logodn'a metropolitulu Moldovei. — Nunt'a eră se se serbeze in Moscva, si in curēndu domniti'a Elen'a eră gatita spre unu drumu lungu si greu, pāna la Moscva, unde o asceptara dile bune si dile rele. — Cu o pompa neaudita fū tēner'a domnitia Elena petrecuta de curtea din Suceava si de tatalu ei, Stefanu celu Mare, pana la graniti'a Galiciei, de unde fū condusē de delegatulu regelui Polonu Kazimiru pana la graniti'a Litvaniei, unde o primi cu mare bucuria unchiulu ei, principele Michailu. — Regele Kasimiru ō darui in caletori'a ei cu multe daruri. — Pre domniti'a Elen'a o insotiāu la Moscva familielē moldovene boeresci Lancu, Singu si Gerasimu, spre a formā curtea ei moldovana in Moscva. — Dupa unu drumu lungu dar' pomposu ajunsē tēner'a si frumōs'a princesa Elen'a la Moscva, unde fū primita cu pompa mare. Elen'a se asiediā in mōnastirea s. Inaltiaru unde traiā mum'a tiarului in calugaria. Adese o visita aici logodniculu ei „Ivanu celu Teneru,“ ce ajunsē de abia vērst'a de 24 ani. Cununi'a se serbā in diu'a Craciunului.

(Va urmā.)

Dionisiu O. Olinecu.

LUCULUS.

— *Novela originala.* —

(Urmare.)

Diu'a de ³/₁₅ maiu sosi — si acēst'a eră diu'a cununie.

Deminēti'a, scolandu-se Luculus, merse dreptu la ferēstra si o deschisa că se vēdia ce tēmpu e?

Totu-odata cu aerulu suavu, petrunse in launtru si sunetele insufletitōre ale unei musice, că-ci tinerimea romana din locu voiēndu a serbā si ea memorabil'a di, se-adunā desu de deminētia inaintea beserice, de-unde apoi porni spre padurea orasiului; drumulu i-duceā tocmai prin strad'a in care locuiā Banatianu.

Cine n'au avutu in viēti'a s'a sēmțiri sfasietōre ori si de bucurie, fără a-si poteā dā sēmra de ele, — cāndu prin visu sēu la desceptare, au ajunsu la cēt sunuri de musica? Că-ci somnulu alunga dela omu patimi si gānduri pecatōse; si in momentulu desceptarei, pāna cāndu acelea nu si-au ocupatu inca dilniculu loru cuibu, minte si inima, că recreate, suntu mai impressiunabile.

Ast'felu si Luculus, vediēndu voiōs'a cēta de tineri cu tricolorulu nationalu petrecuti de mersulu lui „Mihaiu Eroulu,“ se retrasē iute dela ferēstra sēmțindu-se ōre-cum nevrednicu de acea privelisse; elu se-n-tōrsē apesēndu-si māt'a spre anima — parea că totu ar fi aci unu vierme, care tu rōde...

Cu incetulu sgomotulu se respirā, sunetele slabiāu si resunāu totu mai diu departe — că o vōce diu trecut...

— Au fostu unu tēmpu, — suspinā acum Banatianu — cāndu si eu erām intre ei; cāndu me priviāu că pre frate si legāu sperantie mari de viitoriulu mieu. E multu de-atunci,... tōte au trecut, m'am smulsu din mediloculu loru... si dēnsii me considera că pe-unu strainu... m'amu aruncatu in valuri... carii m'au rapitu si in contr'a caror'a nu amu potere de-a me luptā, macaru de-asii sci că me voru isbi de tōte stāncile...

Se facū pausa; elu cauta la orologiu.

— Se-apropie vremea — disē elu — preste cāte-va ōre o se fiu barbatu insuratu... fericitu?... nu sci!

E greu a suferi se fii in desbinare cu fiinti'a iubita; a fi despartitu atunci, cāndu iubesci si vedi că tōte in natur'a mare suntu sustiēnute numai prin iubire, si că poterea de viētia a creatiunii, este amorulu. Stelele pe firmamentu chiar', suntu inzestrate cu atractiunea vecinicei iubiri fără de care ele se-ar' eclipsā si ar' retaci in disordine caotica prin spaçiulu nemarginitu...

Petrusa de acestu adevēru, Hersili'a siediā intr'ō sēra de vēra in gradina, rostindu ō rogatiune si privindu bolt'a albastra a ceriului — acēsta carte a dommedieirei, scrisa cu litere de focu, din care muritoriulu inzadaru vrē a ceti si aflā secretulu viitoriulu seu.

¹⁾ „Column'a lui Traianu.“ 1876. f. 465.

²⁾ La Hajdāu „Column'a lui Traianu.“ 1869. f. 302.

Book Club / Central University Library Club

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dintre bucuriile de toate dillele ale mamelor.

Rogatiunea pruncilor pentru parentii lor.

Ce az' fi din asta lume
Far' de tine, Ceatorciu
Ce indepti eu a ta mana
Alu ei metru investitiociu?

Ce az' fi eu mine o're,
Copilasii nepceputu,
Far' de tata, far' de mama,
Caci me tienu sub a loru centu?

Dupa tine, loru in lume
Solu mai multu se multiemescu;
Si mi-a datu vietia, pane
Si indemnu se te marececu.

Tiene-i, Domne, multi ani inca,
De-mi mai fia 'nte'ajutoriu,
Si pazeste-i de-ori-ce zele
Cu-alu teu bratii apertociu!

Da-le indemnu si sanatafe
De me pofa investia,
Si conduce in vietia
Ne'ncetatu pe calea ta.

Erá de já târdiu; Hersili'a voia tocmai a merge in casa, cându de-odata, de susu din feréstr'a ce dá spre gradina se audí o violina cântându balad'a lui Schumann „Die Löwenbraut;“ — câta patima de anima tradáu aceste sonuri ce vibráu prin aerulu caldu si imbalsamatu.

Ea 'si inchisè ochii de jumatate, cà-ci sufletulu ei se aflá intru-o visare si pareá a se contopi in melodi'a doioasa.

Violin'a incetá acum si din peptulu copilei sburá unu suspinu in chipu de resunetu la acele acorduri — si éta cá din feréstra esi unu capu brunetu — erá Vernescu care audisè oftarea si se plecá se vedía cá cine-i? si observându pe Hersili'a, grabí si dânsulu in josu.

Ajungându in gradina, elu intrebá cu gingasie:

— Asia târdiu, draga Hersilie, tu melancolizezi inca, séu 'ti place se siedi intre sorióriele t'ale, floricele?

— M'am sêmtitu camu reu, de ace'a veni la aeru.

— Nu cumv'a 'ti causéza acestu reu cugetulu la cununi'a lui Bana..... iérta-me!... nu mai intrebú, mi-ai opritu odata cá se mai amintescu numele lui...

— Ar' fi bine — respunsè ea tristu — cá se iei in fine notitia de acea rogare a mea.

Dómne, de ce nu potea elu gâci, câtu erá de iubitú de catra, fét'a acést'a!?

Améndoi se-afláu acum lânga-olalta; puteáu pune capetu acestei situatiuni prin descoperindu-si imprumutatu „iubirea“ — dar' in locu de-a face acést'a ei se lasáu a suferi in secretu, care suferintia nici n'avea macaru meritulu suferintieloru romantice pline de obstacule si intrige, cá cea a drameloru moderne.

Ast'feliu Hersili'a cu Stefanu, din caus'a onestitatii lorú si a curatieniei de sêmtieminte ce nutriáu fâr' a sci unulu de-altulu, patimiáu in tacere modesta, precumu patimescu multi, fórte multi ómeni, de carii lumea nu scie nemicu si carii nici nu aspira dupa glori'a nemuririi.

Dar' pentru ace'a, nu mai puçini i-i dureá inim'a decátu pe-unu Romeo si Juli'a. Cà-ci durerea, durere remâne in neptulu celui ce-o sênte si fàrà poetulu ce ar' sciu-o eternisá prin canturi artificiose.

Stefanu in mijloculu acestei nopti încântátore, cându zefirulu si florile siopteseu cà-i dulce viétia, trebuia se evite a vorbi de ace'a de ce-i erá plina tóta fiintia si se urmeze cu copil'a adorata, unu discursu secu si fàrà interesu. Ce ironie!

— Esci in adeveru cam palida de vre-o câteva dñle — disè elu compatimitoriu — ai inclinare la melancolie ce'a ce nu se potrivece nici de-cumu cu anii tei; de-ace'a ar' fi de bene se ambli mai multu pe la prietene de acelea viale... draculetie, scii cum e si Elen'a.

Hersili'a tresari; 'si plecá capulu josu cá o flóre ce se teme de furtuna.

— Ah!... Elen'a i-e in minte — cugetá ea — de siguru o iubesc.

— Dar', fi voioasa, — continuá elu — tu esci ténera frumósa, pentru tine respunsulu sortiei va fi favorabilu; cà-ci unu scrietoriu germanu dice cá: — „Omulu este aci 'n lume numai spre a face intrebari si a acceptá cu rabadare dupa respunsu.“

— Asia-i — disè ea cu resignatiune — si la intrebarile mele póte cá numai mormentulu 'mi va sci respunde...

Stefanu éra-si presupuneá, cá dorulu lui Luculus o muncesce de vorbesce ast'feliu, si degetele mânei drepte ce le tiéneá vêrite la peptu in redingota, incepeáu a-si sgariá pelea mai pâna in carne, cà-ci i-ar' fi placutu se-si sape cu unghiile anim'a ace'a afara, se-o sugrume! pentru-cá iubesc cu atât'a patima, si se-o arunce la piciórele acestei fete care avusesè crudelitatea de a i-o respinge!

Nu erá destulu cá avea o rana din launtru 'si facú un'a si din afara.

Dânsulu sêmti pe degete stropuri de sânge si erupsè intr'unu risu nebunu... Expressi'a façiei lui deveni órecumu selbatica si ochii i-i luciáu cá dóne globuri aprinsè. Apoi de-odata prindiéndu-o de mâna, i-i disè in tonu bruscu:

— Vino iute... se te conducú in casa cà-i târdiu... si la copile cá tine, li-se cade se dórma pe vremea ast'a é' nu se sté cautându la stele!...

Ea tacú si-i urmá cá unu pruncu, far' a-si poté dá séma de actiunea lui fugósa.

Urcându treptele Hersili'a se impedecá si Stefanu o sustienú cuprindiéndu-o cu braçulu; tóta fiintia lui se cutremurá cá de-unu licuitu galvanicu si singuru nu scieá de ce, dar' in parócsimulu patimei s'ale i-i veni la momentu — cá leului din balad'a lui Schumann, ce o cântasè mai inainte, — se-ápuce a stringe acést'a talie fina pâna si-ar' dá resuflarea in braçiale-i herculeane cá se nu mai póta fi a altui'a, deca nu póte fi a lui.

Ei ajunsera tacându pe coridoru inaintea unei usi, unde se despartírá cu o „nópte buna“ abia audíbila.

Vernescu réntorcându in chili'a s'a, nu mai scieá ce se faca. Pasiunea lui seméná unui fluviu carui din ce i-se punu stavile cá se nu debordeze, din ce erumpe in urma mai furiosu si mătúra totu ce-i stá in cale.

— Nu mai potú remáné aici — 'si disè elu desperatu, — trebue se fugu cà-ci 'mi esu din fire... Unde nu-i dâns'a este unu golu absolutu; unde nu lucesee sórele e cétia négra, — ea-i inse sórele vietii mele si departe de ea este nóptea eterna; deci eu vreu se intru in nópte, se-mi ascundu amorulu mare.

Apoi dupa o pauza, continuá:

— Ah, ce tare m'amu socotitu si acum vedu, cá sum mai slabu decátu toti ómenii. De ati curge baremi

si voi lacrimi că se dovediti slabitiunea mea... Da, mi-ar' placé se plângu... inse nu potu! Ddiu n'a prea daruitu barbatiloru acestu isvoru de stêmperare... Pust-tiulu zaharei se sfâraie de fierbintiela și in locu de-a se poté dupa pofa recorî cu lacremile ceriului, e condamnata a se inecá de nasipulu toridu!...

Éta că acestu tēneru plinu de barbatie se lasa a fi rapitu de vĕrtegiulu patimei. Inzadaru omulu e omu; — si ferulu inca se topesce de vapai'a focului...

In diu'a urmatore, dupa scen'a descrisa, Vernescu nu se duse nici la Hersili'a nici la tatalu Jeromescu. Dēnsulu locuiá cu ei intr'o curte, apartamentulu lui inse se aflá mai indereptu cu paretii chiar' in gradina.

Aici petreceá elu cu prieti'u s'a — violina, cându veneá din oficiu, — că-ci uitaremu a spune, că Stefanu erá ingeneriu si inca unulu dintre cei mai esperti.

Daca se duceá undev'a, pe tēmpu mai lungu — ce'a ce se intemplá adese-ori, — nu plecá nici-odata fără se anuntie ori se-si iea adio dela Hersili'a.

De asta-data nu sciura in casa ce s'a intemplatu cu dēnsulu, că-ci nu se infaçiosia la dejunul nici la prân-diul; in orasiu inca nu poteá fi, că n'aveá datina a rămâne afara fără de-a anuntia.

Inserasé si Stefanu totu nu mai re'ntorceá. Servitoriulu Nitiu spusé atát'a numai, că domnisorulu a incalecatu pe Vulturul si a esitu pâna in diua la calaritu.

Hersili'a siedeá pe veranda cu Elen'a, — neliniseca celei de antai'a erá visibila. Apoi si pomeneá adese numele lui Stefanu, — voiá pe semne a aflá, că nu cumv'a verisiór'a ei 'lu iubesce, că-ci atunci ar' fi fostu in stare a închide pe vecie porticulu animei ei, că se nu mai afle nime că ce se petrece acolo, si a abdice de bucuriele acestei lumi.

Firesce, Elen'a cu ochii ei de sierpóica gácisé de multu gelosia Hersiliei si cautá inca a o alimentá prin laude asupra insusiriloru lui Stefanu; si o faciá ast'a numai astá din sirette, si încátuv'a si din dorinti'a de a-o vedé fericita. Ar' fi doritu adeca a-o vedé iubindu tare pe Stefanu, sperându ast'felu deplin'a ei vindecare din morbulu ce-i pricinuisé Luculus, — că-ci audisé ea din mai befrani, că leaculu celu mai eficace este: amoru contra amoru!

Hersili'a voiá tocm'a se intrebe cev'a de Elen'a, cându pe pórtá intrá o trasura fórté incetu.

Preste câteva minute doi individi se coborira din ea apucându a redicá pe braçia cu mare precautie, unu corpu greu.

Pe veranda se-audi unu tîpetu — Hersili'a cadia lesinata in braçiele Elenei.

— Pentru Ddiu ce s'a intemplatu? — intrebá dlu Jeromescu esindu din casa si grabiadu ingrozitu la carutia.

— Linisciti-ve, — respunsé unulu dintre barbati — Stefanu e ranitu, dar' amu nadejde, că ran'a nu-i de mórte... Vetí avé acusi desluciri, — numai se-lu asiediamu mai inainte in patu.

Vernescu palidu si fără cunoscintia, erá cu busale stropite de sânge si pe umerui stēnga avea o rana afunda.

Indata sosi mediculu si se-apucá de operatiune. Elu constatá, că de si ran'a e grea, totusi nu va aveá urmari mai rele, nefindu atacatu nici unu organu mai delicatu.

Dupa legare, Stefanu 'si vení cu incetulu in ori; dēnsulu erá inse slabu; — mai târdiu alunându-se încatu-v'a dorerile elu potá adormi.

Doctorulu inca-i ordina cea mai mare linisce. Toti se retrasera deci in odaia laterala, lasându pe bolnavu a se intari prin somnu.

In urma, amicii lui Vernescu, impartasira pe scurtu domnului Jeromescu, istoria unui duelu, ce avá locu de cu séra.

(Va urmá)

Lucreti'a C. Olariu.

Primulu cuventu.

Din mân'a creatóre esit'au mai spre fine,
Si celu desantaiu barbatu;
Curatu cá si unu sóre prin sferile divine,
Elu veselu a cautatu.

Aspectulu a fostu mândru că-ci mândru a fostu raiulu
Ce Domnulu i-a fostu datu,
Unu visu de fericire poté se-i fie traiulu
Celui de-ântaiu barbatu.

Dar' cine-ar' poté crede? Adamu in juru privesce,
Cupresu d'anu tainicu doru,
Si in locu de-o esclamare voiósa, elu pálesce
Si pare gânditoriu.

Elu tace... de-si coruri de paseri cântátore.
Preluda dulce linu, —
De-si flori dau parfumuri, de-si lucesce unu sóre
Pre plaiulu celu divinu.

Adamu remane rece, că-ci sufletu-i poftesce
Unu ce acunoscutu,
Atunci'a Provedinti'a ce tóte le cunósce
Pe Adamu l'a priceputu.

Din sóre a ruptu o radia din trandafirul o fóie,
Si mierlei a luat, —
Unu glasu ce se 'ndulcesca in tēmpuri de nevoie,
Pre falniculu barbatu.

Si cându dormia barbatulu cu mân'a creatóre
O cósta i-a luat,
Si-apoi din cósta, flóre si radi'a cea de sóre
Femei'a a formatu.

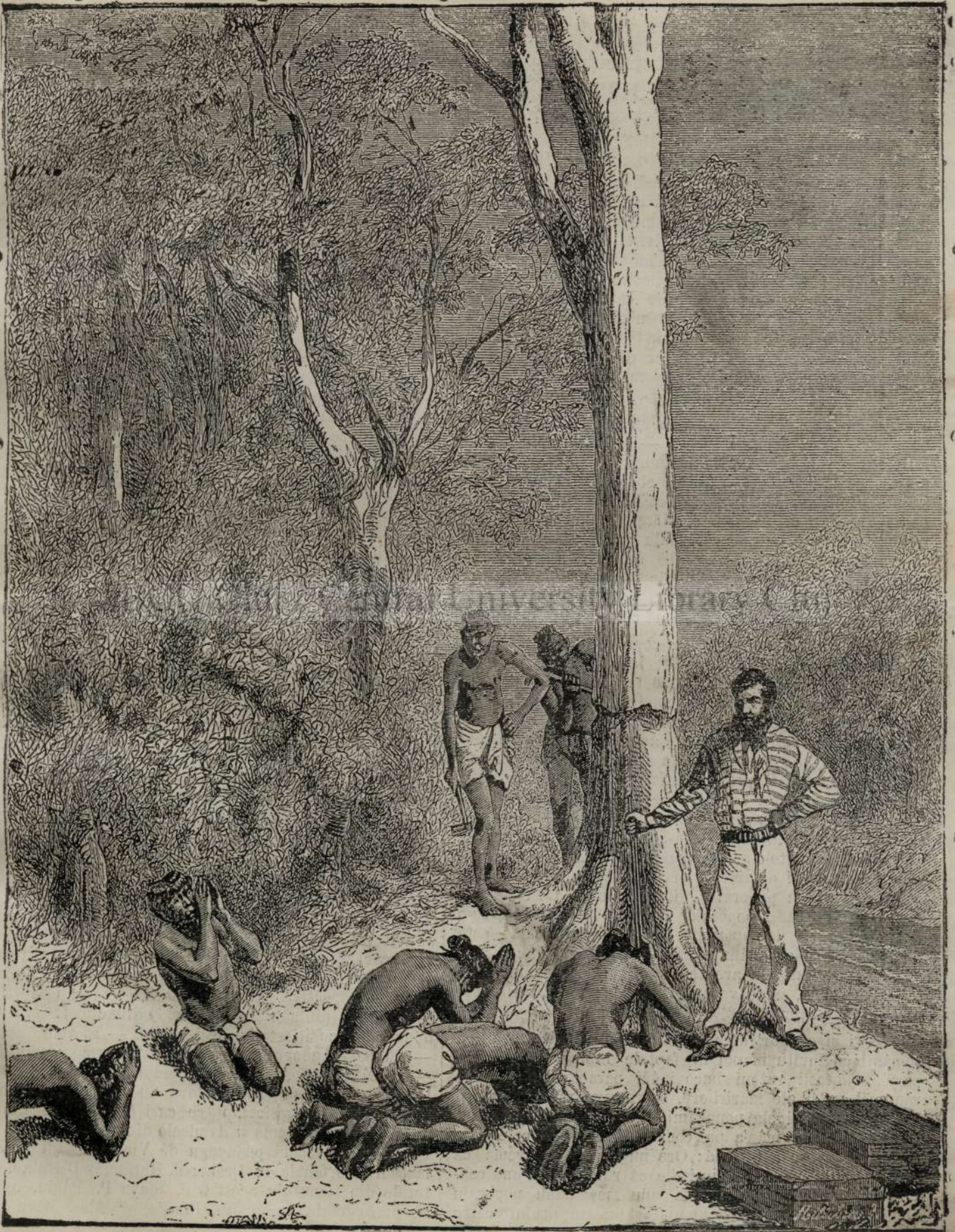
Barbatulu se trediesce... si fruntea-i ardiétore
Iá de pre căpátaiu,
Si éta 'n radie mândre apare ridiétore,
Femei'a cea de-ântaiu.

"Oh te iubescu!" strigat'au Adamu in fericire,
Rapitu de-unu amoru sântu
Si acésta esclamare a fostu prim'a vorbire,
"A fostu primulu cuventu."

GEORGIU SIMU.

Selkateci inchinatori la arbori.

CORESPONDENTIE.

Din Bucovina.

În coman'a Toporoutz s'a infintiatu nu de multa societatea rutena „Cetalni'a“ adeca „cabinetu de lectura.“ Scopulu societatii este: luminarea poporului prin cetirea de gazete si carti potrivite, si imbunatatirea starii lui materiale. În comitetu s'au alesu amêndoi preotii comunei, invetiatoriulu, forestieriulu, cantorulu bes. antistele si doi sateni sciutori de carte cá locotiitori. Societatea numera preste 200 membri, dela cari cu taxele de intrare si cu cele lunaria de câte 5 cr. s'au adunatu pâna acum'a 31 fl. 65 cr. din care suma s'au procuratu 4 foi si 60 opurele poporale-rutene din Lein'a.

În siedinti'a adunarii generale ²²/₄ Maiu a. c. s'a otaritu cá nuntile se se serbeze numai 24 ore de sâmbata sér'a pâna domineca sér'a — si toti membrii s'au intielesu se nu beie rachiul de nunti, ci vinu, bere, mai alesu inse musturi preparate de ei insi-si din mere, pere si alte póme. S'a decisu éra-si cá chramurile se se serbedie numai o di dara presiedintele a promisú cá va mijloci prin comitetulu comunalu desfintiarea definitiva a chramului, asia, cá se se serbedie numai chramulu besericescu, éra satenii din comunele apropiate se fia opriti a veni la chramu. Totu în acea siedintia s'a otaritu se se infintieze o dughiana crescina în Toporoutz.

În siedinti'a urmatóre a comitetului secretariulu fù imputernicitu se se adressedie la societatea „magazínulu poporalu“ din Lein'a, cá se tramita unu agentu la Toporoutz si sê védia în ce conditiumi s'ar' potea infintia aicea o dughiana crescina. Societatea „magazínulu poporalu“ ci cá este fórte avuta, are marfurile cele mai feliarite si e anume menita a spriginí materialminte poporatiunea rurala prin infintiarea de dugheni crescine în satele rutene. Ea tramite agentii sei pe spesele proprii în tóte partile, pe unde suntu chemati. Totu în acést'a siedintia invetiatoriulu-secretariu fù imputernicitu de presiedentele se represente „cetalnici'a“ (în urm'a unei invitari) pe domineca urmatóre ²⁹/₁₁ Maiu a. c. la societatea „cas'a poporala“ din Cernautiu. La siedinti'a respectiva a „casei poporale“ avéu se mérga si vre-o câte-v'a carutie de toporautzeni. „Cas'a poporala“ este o societate, ce are pâna acuma preste 2000 fl. capitalu, din care cu tîmpulu are se se zîdesca o casa în capital'a Bucovinei, unde voru primí gazduire gratuita studintii bravi ruteni.

Ori si ce s'ar' díce, rutenii ne-au lasatu pre noi români cu multu inapoi în faptele iubirii pentru poporu. Fruntasii ruteni bucovineni parasescu vanitatile rangurilor si ale maririlor, se retragu prin comune si asuda pentru binele poporului lor; fruntasii romani... puna-si fia-care mân'a pe consciintia! Dupa cele díse se-mi fia austatu a întrebá: Óre nu e ór'a suprema cá romanii austriaci se infintiedie cá rutenii într'unu centru unde-va în Transilvani'a unu „magazínu poporalu romanu“, carele se vina în ajutoriulu bantuitului nostru poporu de pe la sate? Inca cev'a: Multi fruntasi romani bucovineni au urmatu apelului „scólei romane“ din Sucev'a de a infintia filiale prin comune?

Se luamu aminte cá puterea de vietia a unei natii e cupriusa în cuvintele: Salus populi.¹⁾

Sante-Jude 11 Juniu 1884.

Dle Redactoru!

Me apucu a-Ti scrie unu reportu scurtu despre decursulu adunarii generali a cincea a „Reuniunei invetiatorilor romani gr. cat. din giurulu Gherlei,“ ce s'a tîenutu ieri si astadi în Sânte-Jude — în distr. protop. alu Secului. Ti scriu pâna-ce lucrulu 'mi este inca prospetu în memoria si fiindu inca emotionatu de cele esperiate cu acésta ocaziune. Dar' se trecu la obiectu fora multa introducere, convinsu, cá pré stim. publicu cetitoriu, care e dedatu si curiosu totu-de-a-un'a de-a cunosce numai faptele concrete, éra bucurosú cronicariulu formalismulu celu secu, de multe-ori numai rapitoriu de tîmpu si lucru.

Pentru apretierea mai justa a celor urmatórie, me sêntiu indemnatu, a permite unele notitie chrono si topografice despre reuniunea acést'a.

„Reuniunea iavetiati. romani gr. cat. din giurulu Gherlei“ s'a infintiatu acuma cinci ani la staruintia mai alesu a profesorului primariu dela preparandi'a din Gherla — d. V. Gr. Borgovanu, estindiendu-se preste cele 12 districte protopopesci din giurulu Gherlei, anume: a Gherlei, a Secului, a Buzei, a Logiardului, a Giulei, a Cațcaului, a Olpretului, a Vadului, a Reteagului, a Lapusiului, a Cristurului, si a San-Marghitei. Asia dara numera la 126—130 membrii ordinari (cari 'su toti invetiatorii si invetiatoresele dela scólele gr. cat. din districtele amentite.) — Cele 12 districte forméza — de sine — fia-care câte o „reuniune filiala“, a carei presiedinte e protopopulu, concerninte si tîénu dóue adunari ordinare pre anu: un'a tómn'a si alt'a primavér'a, la cari convenindu toti invetiatorii sub presidiulu protopopului, se citeste o disertatiune din pedagogia ori didactica, si invetiatoriulu în a carui statiune se tîéne adunarea, face inaintea corpului invetiatorescu o lectiune practica cu scolarii sei; apoi se resolvescu si alte chestiuni locali relativu la promovarea causei scolastice. Tóte disertatiunile si lectiunile practice insociate de reflexiunile respectivilor docenti se susternu comitetului administrativa centralu (cu resiedinti'a în Gherla): asiadara 24 disertatiuni si pre atâtea lectiuni practice. Acést'a le studiéza si reportéza apoi în tótu anulu despre activitatea celor 12 reuniuni filiali în adunarile generali, cari fiindu ambulante — pre întregu teritoriulu Reuniunei — se tîénu de regula la resiedinti'a protopopului respectivu. Si în adunările generali se tîénu disertatiuni din sfer'a pedagogiei si didacticei: un'a seau dóue dupa cum iérta impregiurarile. — În anulu acést'a — adunarea generala — s'a tîenutu precum amu dísu — în Sânte-Jude, la zelosulu adm. protop. d. Vasilie Puscariu — în presentia aloru 60 membri ordinari, a mai multoru onoratori, între cari amentimu o canuna pré frumósa de dame si damicele din giuru, apoi pre dd. Petru Anc'a vechiu pedagogu de Vien'a, astadi presidê la sedri'a orfanala în Desiu; d. Hatfaludy Bertalan, pretorele din tîenutulu acést'a, d. Joanu P. Papiu, redact. N. F. Negrutiu ambii din Gherla, d. Ales. Bene prat.

¹⁾ On. redactiuni, cari au abonati în Bucovina, suntu respectuosu rogate se reproducu acésta dare de séma.

San-Margitei si Ales. Ghelneru protopopulu Vadului, mai multi preuti, teologi absoluti, medicinistulu Emilu Negrutiu, juristulu V. Morariu etc. si o multime inpunatornia de poporu din locu si giuru. — La sosirea comitetului — la 8 ore — se vedé poporu multu — imbracatu serbatoresce indreptandu-se catra baserica. 'Ti rídea anim'a de bucuria, cându priviái aceste tipuri in mani'a tuturor vitregimei tēmpului in o tienuta serióse si serbatorésca, si vrēndu nevrendu ar' fi trebuitu se recunósca si dlu Tis'a, de erá aci, cá acestu poporu nu póte perí nici-odata.

Dupa terminarea servitiului divin, impreuna cu o cuventare acomodata dñei din partea presidentului Reuniunii, d. Mich. Sierbanu canonicu si vechiu inspectoru scolasticu diecesanu, — se deschise adunarea la 9^{1/2} ore. Ir siedintia I. se constatéza membrii presenti, se citește raportulu generalu alu comitetului, celu alu casariului, alu bibliotecariului, si se alegu comisiunile diferite indatinatē pentru studiarea acelor'a. S'a mai cetitu raportulu dlui I. Boieru deputatulu dela conferintia regnicolara a invetiatorilor din Ungari'a tienuta in Aug. 1883 in Budapest'a, unde si Reuniunea nóstra a fostu representata prin 2 ablegati. In acelu raportu se insirara agendele ispravite in acea adunare, precumu si unele impregiurari mai momentóse — precumu: decurgerea festivitátiloru la onomastic'a domnitoriului a santului Stefanu ce decusera ambele chiar' atunci. Pre mine unulu nu m'a indestulitu acelu raportu si anume: a) pentru-cá agendele conferintiei precumu si decurgerea festivitátiloru pomenite le sciánu din gazete, b) pentru-cá aseptamam se ne spuna deputatulu nostru mesurile ce le-a luat adunarea acea in interesulu promovarei scóloru in genere, precumu si tienut'a deputatiloru reuniuniloru confesionali facia cu celeia a celoru de statu, si in urma emolumintele concrete fia chiar' numai morali, ce le potu avé reuniunile, respective scólele confesionali dela participarea la atari conferintie mixte. — Totu in siedintia I. se mai cetira si 2 disertatiuni; un'a a docentulu din locu — d. Petru Gram'a, despre „necesitatea industriei de casa“ in scólele poporali, in carea d. disertante aréta in modu practic, cum este de a se introduce pruncii ma si cei crescuti in lucru de mána (precumu: impletirea din spetéza, rachitiele, curpeni etc. diferite obiecte; din paie etc.) Spre scopulu acest'a a instruitu pre scolarii sei, dela cari eráu pre mēs'a presidentului mai multe obiecte bine lucrate. Pentru-cá e de insemnatu, cá dlu P. Gram'a e uniculu invetiatoriu in partile acestea, carele se ocupa de multu cu *industria domestica*, introducandu-o in scóla s'a; de 2 ani o propune si la preparandi'a din Gherl'a cu succesu bunu. Publiculu si-a aretatu indestulirea cu conferentiariulu prin dese aprobari si aplaudari. Urmá disertatiunea invetiatoriului din Bontiu d. Joanu Ternoveanu despre „necesitatea si folosulu biblioteceloru poporali“, carea asemenea — fiindu bine dedusa si lucrata, a fostu primita cu multiamire din partea adunarei. La 1 óra radicūndu-se siedintia, se anantia pre 3^{1/2} ore siedintia a 2-a, carea dupa pracs'a adunariloru nóstre generali — a fostu asistarea totoror membriloru si a publiculu la *esamenulu de véra* a prunciloru scolari.

La prandiulu ce urmá la d. adm. protop. — si la carele participara preste 40 de persóne se radicara mai multe toaste pentru patronulu reuniunii, comitetu etc.; intre cari merita amentire a vicepresidentului reuniunii

V. Gr. Borgovanu, radicaťu intru prosperarea reuniunii in directiunea idealulu reuniuniloru invetiatoresci — a culturai pedagogice didactice a membriloru sei, si unulu pentru poporulu de rēndu — talp'a statului. Insemnu cá prāndiulu, carele avea se fia o recolectiune frugala — din bunavointia dlui Puscariu si zelulu prea mare a gentilei si nobilei dsale soție — a potutu multiamí membrii ori-carei reuniuni scientifice din tíera; dauna cá nu s'au reculesu de mai inainte cei chiamati, cá la aceasi mésa poteáu participá toti invetiatorii coadunati, cea ce de securu contribuía multu la bun'adispușetiune a invetiatoriloru, cari altcumu cu totii a fostu provediuti cu tóte cele de lipsa prin bravii poporeni din Sānte-Jude.

La 3^{1/2} ore se incepū esamenulu, — cá si siedintiele adunarei in liberu — in siur'a imbracata cu verdetiu a dlui protopopu, la care s'au prezentatu numai 17 prunci scolari. Resultatulu a fostu indestulitoriu conformu impregiurariloru. Mai alesu dintr'unu dialogu, ce combate in limbagiu fórtē poporalu superstitiunile poporului, precumu: siomonarii, strigoi, priculicii, vrajitorii, vercolacii, martiole etc. poporulu de rēndu adunatu in numeru mare a potutu invetiá multu, si a pretiui folosulu scólei si a invetiaturei. Vedeái pre fetiele lui espresiunea bucuriei si a indestulirei sale facia cu prestatiunile invetiatoriului. Din Religiuine si fisica s'a prestatu mai pușinu. Altcumu tienut'a invetiatoriului precumu si a prunciloru a lasatu inca multu de doritu, precumu a reportatu si comisiunea insarcinata cu critisarea esamenului. La urma s'au produsu pruncii cu totii in impletirea spetezei — inaintea publiculu, in feliu de feliu de lucruri, cea ce nevedindu-se pána acum'a nicaira, a incununatu pre bine esamenulu. — Onóre fratelui Gram'a!

Siedintia a 3-a s'a tienutu astadi la 8^{1/2} ore si s'a petrecutu cu raportulu diverseloru comisiuni. Din acestea mi-amu insemnatu urmatóriele:

1. Cá din cele 12 reuniuni filiali numai singura a Buzei n'a desvoltatu nici o activitate in decursulu anului espiratu; cá d. prot. Bene dela San-Margit'a si Ghelneru dela Valea-Grosiloru, cari pána acum'a n'a fostu facutu nemicu, in astu anu 'si-au organisatu si dēnsii subreuniunile si au tienutu adunările prescise, ba ce e mai multu s'au prezentatu si la adunarea generala, cea ce a implutu de bucurie animele totoror membriloru.

2. Cá perceptiunea a fostu: 150.44 fl., erogatiunile: 139.75 fl. remanentia casei: 10.75; ér' restantia tacselor neplatite: 193.76 fl. din cari dela 1 Ianuariu—9 Juniu a mai incursu 65 fl.; ér' la adunarea presenta 17.60 fl.; in urnare starea casei in bani gat'a face 82.60 fl. — Cele mai insemnate oferte benevoli li-au facutu d. redactoru N. F. Negrutiu, gentilele domnisióre din Gherl'a: An'a si Mari'a C. Popu, Mariti'a Puscariu din locu, dlu Em. Negrutiu.

3. Bibliotec'a reuniunii are: 50 opuri in 70 volume si mai multe foi pedagogice.

Dintre conclusa merita amentire: a) cá adunarea de nou a primitu de organu alu seu „Scóla Practica“ a dlui V. Petri, desí — precumu amu auditu din raportulu generalu — Prea Ven. Consistoriu Scolastecu din Gherl'a nu scimu din ce motive — ni-a oprit'o cá organu deobligatoriu pentru toti membrii ordinari.

b) Cá adunarea generala venitória se va tiene in Minteulu Gherlei cu ócasiunea esamenului de véra dela acea scóla.

Mai amintescu că de séra teneretiulu adunatu a improvisatu o petrecere cu jocu animata, la carea a atrasu atentiunea publicului mai alesu dsiór'a Mariti'a Puscariu fiindu imbracata într'unu elegantu costumu nationalu; totu asemenea s'a distinsu cá de comunu si dsiórele An'a si Mari'a Popu din Gherl'a, afátu prin servirea prompta si binevoitória la mésa, cátu si prin conversatiunea-le placuta cu toti ospetii.

In principiu eu unulu nu potu aprobá petrecherile cu jocu la atari ocazioni, din simplulu motivu, cá docentii nostri de comunu nu potu participá faptice la jocu, ci asiu dori in loculu lor — conferintie libere mai alesu din istori'a cutarui obj. de invetiamentu, carea in preparatiu de comunu nu se propune din caus'a inbuldié-lei materiei, — ori si nesce productiuni de cântari, musica si declamatiuni aprobate mai nainte prin presidiulu reuniunei, executate prin însisi invetiatorii cu concursulu sexului frumosu.

Eca dle redactoru, activitatea pre scurtu alu adunarei nóstre din astu anu; déca o vomu compará cu cele trecute, cu bucuria trebue se constatamu unu progresu insemnatu in tóta privinti'a: mai multu zelu si interesare amu observatu acum'a decátu in trecutu, dovéda dd. Bene si Ghelneru dovéda presentarea membriloru ordinari in numeru mai mare cá ori si cándu la adunare preste 60 insi; dovéda in urma interesulu celu viu cu care ni-a petrecutu publiculu asistatoriu. — Déca va merge totu asia, e de speratu, cá acést'a reuniune — in butulu futuroru uneltiriloru unoru malcontenti — va deveni unu factoru culturalu insemnatu in acestu timentu

Fia cá atari reuniuni invetiatoresci se se infiu-tieze in tóte partile locuite de romani, pentru-cá folosulu lor e de nepretiuutu mai alesu pentru noi, cari pre alte terenuri nu ne prea potemu aduná si intielege.

Corespondentele.

Apelu catra onoratulu publicu. Insemnatatea scóloru, respandirea si intemeierea culturai popóreloru este cunoscuta de tóta lumea. De la cultur'a popóreloru atérna in diu'a de astadi existenti'a lor. Dreptu ace'a se sirguesce fie care natiune a intemeiá scoli si a inmultí numerulu lor, punéndu ast'feliu temelia la infflorirea culturai poporului, la propasirea lui materiala si morala, asigurandu-i existenti'a si unu nume bunu intre alé popóre.

Starea culturai la poporulu romanu din Bucovin'a este, in asemenare cu tóte cele-alalte natiuni din Austri'a, cea mai jósa, pentru cá numerulu scóloru romanesi din tíera este celu mai micu si cercetarea lor cea mai rea. Este lucru frescu si netagaduitu, cá mergéndu totu asia, elementulu romanescu in Bucovin'a in locu se sporéscu va totu dá innapoi, si lipsitu de lumina se va pierde incetulu cu incetulu in intunereculu nesciintiei si se va cotropí.

Spre a pune macaru incátu-va stavila acestei stári de lucruri, spre a intemeiá scoli, spre a spriginí mate-

rialu pe acei'a ce din lips'a mijlóceloru nu potu cercetá scól'a, spre a imbarbatá si a induplecá poporulu, se iae parte la progresulu generalu de adi, — spre acestu scopu s'a infiintiatu in Suceav'a societatea „Scól'a Romana“, care apeléza astadi la toti iubitorii de propasire si cultura, la toti amicii si binevoitorii poporului romanu din Bucovin'a, cá se-i vie intr'ajutoriu.

Pe temeulu §. 3. d. din statute este societatea acésta iudreptatita a respândi si liste de subscrieri. Facéndu intrebuintiare de acestu paragrafu comitetulu societatii ni-a transpusu si nóua o lista de subscriere cu rogamintea, cá se spriginimu scopurile acestei societati, facéndu se curseze acésta lista in cerculu cunoscutiloru nostrii si staruindu si indemnandu, cá se jertfésca care cátu va poté si-lu va trage anim'a pentru scopulu amintitu.

Ce'a ce prin acést'a si facemu apelándu la bunavointi'a si detorinti'a fie-carui romanu se contribue spre acestu scopu eminaminte nationalu — fie-care dupa poterea s'a.

Banii adunati i-i vomu tramite societatii „Scól'a Romana“ din Suceav'a in Bucovin'a — dándu séma totu-odata si prin foile nóstre de tóte offertele incurse la noi.

Estrasu din Statutele Societatii „SCÓLA ROMANA“

1. Scopulu Societatei „Scól'a Romana“ este de-a lucrá pentru inaintarea invetiamentulu la poporatiunea romanésca din Bucovin'a.

2. Scopulu Societatei se ajunge: a) prin incuragiarea, spriginirea, infiintierea de scoli primare si secundare; b) prin petitiuni si adrese catra inaltulu guvern, catra corporatiunile si persónele competente si chemate de a lucrá pentru inaintarea invetiamentulu, prin discutarea intereselorú nóstre scolare in foi si in alte publicatiuni; c) prin stipendie, premie si alte ajutóre materiale acordate scolariloru sermani dar' bravi, zelosi si talentati, mai alesu de la gimnasiile romanesi si de la scóile primare romanesi; d) prin emperarea de cárti si de utensilii, prin edarea de cárti si publicatiuni didactice si folositóre pentru scóile primare si secundare.

3. Banii trebuinciosi si cele-alalte midilóce materiale se aduna: a) prin taxele membriloru; b) prin daruri feliurite din partea eri si cui; c) prin arangiarea de academii, concerte, baluri si alte petrecheri; d) prin colecte si tombole.

4. Membru alu Societatei póte fi fie care persóna barbátésca seau femeiesca, corporatiune, Societate seau comuna, care se va anuntiá la presidiulu centralu alu Societatei directu, seau la presidiulu unei filiale a ei si se va primi de presidiulu centralu alu Societatei.

5. Fie-care membru este datoriu: a) se platésca pe anu anticipativu celu puçinu unu florum, seau odatu pentru totu-de-anu'a celu puçinu 10 (diece) fl. v. a. b) se spriginéscu cu tóte poterile sale morale si materiale scopulu Societatei.

6. Fie-care membru are dreptulu: a) se iae parte la adunările Societatei, facéndu propuneri, discutándu si votándu; b) are dreptulu de alegere activa si passiva; c) de a luá privire in tóte actele Societatei.

Corporatiunile si alte persóne morale 'si exercitéza drepturile prin unu delegatu alesu de reprezentanti'a lor, care trebue se se legitimeze.

7. Fie-care membru póte esi din Societate ori si cándu anuntiandu acést'a presidiulu.

Satulu cu comorile este titlulu unei instructive povestiri prelucrata prin dlu N. Petra-Petrescu cassariu la filial'a din Brasiovu a bancei „Albiu'a.“ Nu ne indoimu, cá onor. publicu cetitoriu vá primi cu placere acésta carticica, care amu dori se o vedemu respandita cátu se póte mai multu, cu deosebire printre poporulu nostru de pe la sate. Si cá premii si carte de cetire pentru tinerimea mai in vârsta s'ar' potriví „Satulu cu comorile“ de minune. — Pretiulu unuí exemplariu cu portofrancatu e 50 cr. si se póte procurá si dela noi.